

MEISJESCULTUREN
EN
MEIDENBLADEN

meisjescultuur

Begrippen als 'meidencultuur', 'meidenwerk', 'meidengroepen' zijn betrekkelijk nieuw. Tot voor kort was geen speciale aandacht voor opgroeiende meisjes; ze wáren er gewoon. De laatste jaren ontstaat er mede onder invloed van het feminisme meer aandacht voor de positie van pubermeiden. Zij zijn immers nog niet ingelijfd in het heteroseksuele systeem; ze kunnen nog andere keuzen maken. Maar kunnen ze dat werkelijk? Kunnen ze zich ontworstelen aan de romantische ideeën over het altijd gelukkige huwelijk, die ze door commerciële meidenbladen als Tina, Club en wat dies meer zij, worden voorgeschoteld?

Jeannette Doornenbal heeft als medewerkster van het Instituut voor Ontwikkelingspsychologie van de Rijksuniversiteit Utrecht onderzoek gedaan naar de manier waarop via vermenging van fictie en realiteit de meisjes een imaginair toekomstbeeld wordt voorgehouden dat bestaat uit een mooie wereld met een vriendje, met leuke kleren en een goed verzorgd, lief uiterlijk. Uit door werkende en werkloze meiden zélf gemaakte bladen als Assepoetster en de meidenpagina's in bladen als Opzij wordt duidelijk dat de gelijkheidsmythe van vrouwen en meiden doorbroken moet en kan worden.

'Vandaag best wel een lekkere dag op school. Ik heb lekker zitten tekenen en dat is altijd wel spannend. De laatste tijd baalde ik echt van school. De dagen bestaan alleen nog maar uit leren, slapen, tentamens opschrijven, leren, slapen, tentamens ... Als ik niet zo graag een papiertje wilde, dan had ik allang de schooldeur achter me dicht getrokken. Ik wil na de huishoudschool graag verder leren, dus moet ik mijn diploma wel halen. Vanmiddag, toen ik naar huis fietste, kwam ik Mieke tegen. Ik had haar een paar maan-

den niet gezien. Wij zijn gezellig een koffieshop ingedoken, want we hadden heel wat bij te praten. Mieke, Carolien en ik zijn jarenlang dikke vriendinnen geweest. We deden alles met z'n drieën: uitgaan, leren, kleren kopen en zo. Maar nu hebben we alledrie een vriend en daarom zien we elkaar haast niet meer. Toen Mieke en ik daar zo over praatten, vonden we dat eigenlijk heel raar, want we willen elkaar veel vaker zien. Maar het komt er niet meer van.' (...)¹

Het is nog niet zo lang, dat meisjes zelf aan het

woord gelaten worden over hun leven. Meisjes waren er gewoon, ze behoefden geen specifieke aandacht, tenzij ze het al te bont maakten. De laatste paar jaar komen meisjes, als een apart te bestuderen categorie en als speciale groep om mee te werken, steeds duidelijker naar voren. Er wordt over meisjes geschreven of ze spreken zichzelf uit in de meidenpagina's van bijvoorbeeld *Opzij* of *Serpentine* of in hun eigen bladen, zoals *Assepoetster*, *Kwameid*, *Jeetje Mina* etc. In club- en buurthuiswerk worden aparte meidengroepen opgericht en binnen de wetenschap krijgt men oog voor de problemen van meisjes en hun specifieke positie.

Zonder verder in te gaan op de vraag hoe het komt dat meisjes nu opeens voor het voetlicht verschijnen, kan ik er niet omheen om een paar woorden te besteden aan de vrouwenbeweging en vrouwenstudies. Het zijn namelijk de feministische vrouwen die, zich bewust geworden van hun eigen verinnerlijkte onderdrukking, het belang van de aandacht voor de puberteit bij meisjes zijn gaan inzien. Immers, de pubermeiden zijn nog niet opgenomen in het heteroseksistische systeem², de wereld ligt grotendeels open. Als ze zich bewust worden van de dwingende eisen en verwachtingen, die aan vrouwen worden gesteld, dan kunnen ze, als ze dat willen, nog op tijd een andere keuze maken. Dat wil zeggen een andere keuze dan het huwelijk en moederschap. In de meidengroepen proberen 'meidenwerksters' meisjes bewust te maken van haar positie, inzicht te verschaffen in het belang van vriendenschappen en in het belang van een opleiding en/of werk. Als ze het belang van vriendinnen, opleiding, werk inzien, dan zullen ze dat niet zo snel voor een vriendje, een man opgeven, zo is de redenering. Want dat opgeven betekent jezelf in een isolement plaatsen, binnen vier muren zorgen voor man en kinderen. Oudere vrouwen, die nu meidengroepen begeleiden en oprichten hebben zelf vaak aan den lijve de vernietigende werking van 'alleen een binnen' ervaren. Het is uit zorg voor de opgroeiende meisjes, dat ze zich met hen bezig houden in de hoop op een wereld, waarin ook vrouwen een 'buiten' hebben.

In dit artikel zal ik, alvorens in te gaan op de ideologische werking van meidenbladen, eerst stilstaan bij recent onderzoek naar meisjesculturen in het algemeen, en op scholen in het bijzonder. De inzichten die dat onderzoek oplevert maakt de plaats die meidenbladen in het leven

van meisjes innemen, duidelijker.

Onderzoek naar meisjesculturen

Het zijn vooral een aantal vrouwen binnen het C(entre) for C(ontemporary) C(ultural) S(tudies) te Birmingham geweest die zijn begonnen met onderzoek van meisjes. Het CCCS is een interdisciplinair onderzoeksinstituut, dat vanuit marxistische theoretische gezichtspunten de maatschappelijke inbedding van sociale verschijnselen zoals vandalisme, jeugdstijlen, jeugdschubculturen analyseert.³ Deze vrouwen bekritiseerden het door mannen gedomineerde onderzoek dat vooral over jongens bleek te gaan. Daarnaast zijn een aantal Berlijnse vrouwen, die ook veel met meiden gewerkt hebben, belangrijk geweest in de ontwikkeling van het besef, dat meisjes specifieke aandacht behoeven.⁴ Het zijn deze theoretische aanzetten, die vrouwen in Nederland gestimuleerd hebben na te denken over de vraag hoe de leefwereld van meisjes vorm krijgt, om zodoende aangrijpingspunten te vinden om met meiden te werken.

De vrouwen binnen het CCCS hebben de witte plekken aangetoond in het onderzoek naar jeugdculturen van de mods, de rockers, teddyboys, motorbikeboys, hippies, e.a.: de positie van meisjes bleek niet geanalyseerd. Angela MacRobbie en een aantal andere vrouwen binnen het CCCS laten in het baanbrekende artikel over meisjes in jeugdschubculturen de ondergeschikte positie van meisjes in die verschillende jongensculturen zien.⁵ Ook al wordt in dit artikel nog niet erg duidelijk hoe vrouwen 'de cultuur van de vrouwelijkheid' vormgeven — een notie, die later steeds verder uitgewerkt wordt⁶ — wel laat ze *meisjes* zien. Met name de introductie van de teenybopper cultuur van meisjes, in Nederland vertaald met *slaapkamercultuur*, maakt duidelijk dat meisjes onafhankelijk van jongens een eigen cultuur ontwikkelen. Deze cultuur, die aan huis en buurt gebonden is, is onder het oog van mannen lang onzichtbaar gebleven. Verwonderlijk is dat niet, omdat deze door meisjes geleefde cultuur zich grotendeels in het verborgene afspeelt. Voor een slaapkamercultuur is niet veel meer nodig dan een ruimte, waar je vriendinnen kunt ontvangen, een plaat kunt draaien en posters van je geliefde popster aan de muur kunt hangen. Het is een plek waar meisjes zich onder elkaar kunnen terugtrekken, en onder de blik van jongens, ouders of leer-

krachten vandaan hun intieme vriendschap met vriendinnen kunnen beleven en zich voor kunnen bereiden op het krijgen van een vriendje. Want dat laatste vormt het belangrijkste aspect van de communicatie en handelingen die gevoerd worden: opmaken, praten over jongens. Dit tweeledige aspect is kenmerkend voor de cultuur van de vrouwelijkheid. Enerzijds een vriendinnencultuur, waar meisjes los van jongens en mannen hun leven vorm kunnen geven en anderzijds kunnen anticiperen op een leven met een man. Chris Griffin⁷ formuleert dat als *'romantiek'*. Alles gericht op het krijgen en behouden van een vriendje en daar de oplossing in zien van alle problemen. Ook al ervaren meisjes aan den lijve wat het betekent als je vriendin een vriendje krijgt en je als 'vrouw' naar de achtergrond van haar bestaan geschoven wordt, toch blijven ze gericht op jongens en hebben ze er alles voor over om die te krijgen. Om dat vriendje te krijgen moeten meisjes weten om te springen met de dubbele moraal: te veel met jongens omgaan maakt je tot een slet wat een slechte positie op de huwelijksmarkt impliceert; geen aandacht voor jongens maakt je tot een lesbiënne of in de toekomst wacht je de dreiging van een oude vrijster. De slaapkamercultuur is een manier om met die dubbele moraal om te gaan. Het beschermt meisjes tegen het seksisme van de jongens en maakt tegelijk een cultuur van de vrouwelijkheid mogelijk, die hen op het spoor van het traditionele huwelijk zet.

Schoolcultuur

Dat jongeren op school een manier van leven creëren, die hen de mogelijkheid verschaft om met de contradicties, die het onderwijsgebeuren eigen zijn, om te gaan, is wat jongensculturen betreft door Paul Willis onderzocht. In zijn boek *Learning to Labour*⁸ laat hij zien hoe arbeidersjongens zich verzetten tegen het schoolse gezag en tegen de 'braverds' die ze als een verlengstuk van het gezag ervaren. In de manieren waarop ze dit verzet vormgeven ontwikkelen ze een levensstijl die hen helpt zich als ongeschoold arbeider in het productieproces staande te houden. Deze verzetscultuur van jongens uit de laagste klassen van de samenleving vormt dus een wezenlijk element van het proces van functietoewijzing, waarin het onderwijs een fundamentele rol speelt. Chris Griffin⁹ deed soortgelijk onderzoek naar meisjesculturen op school. De belangrijkste con-

statering is, dat meisjes uit verzet tegen het schoolse leren een cultuur van de vrouwelijkheid ontwikkelen, die enerzijds het onderwijsleerproces bemoeilijkt, maar anderzijds aansluitend bij de cultuur van de vrouwelijkheid een voorbereiding is op hun latere leven. Zo valt opmaken in de klas te begrijpen als een manier om de eisen die aan het schoolgebeuren gesteld worden, te ontcrachten, maar je kunt het tevens zien als een aanpassing aan de vrouwelijke rol. De wc op school is, net als de slaapkamer thuis, de plek waar meisjes in de pauze ongestoord kunnen kletsen, zich opmaken en een sigaretje kunnen roken. Ook hier wordt de dubbele betekenis zichtbaar. Het categorale onderwijssysteem sluit, ondanks alle discussie over kansenongelijkheid en sociale mobiliteit aan bij de klassepositie van jongeren. Meisjes uit hogere milieus volgen dan wel minder hoog onderwijs dan haar broers en/of kiezen een op 'vrouwelijke eigenschappen' gebaseerd vakkenpakket, het opleidingsniveau ligt hoger dan bij meisjes uit de arbeidersklasse. Bovendien ligt het huwelijk en het moederschap na school niet direct op haar te wachten. De meeste meisjes uit de hogere en midden-milieus hebben een studententijd, of volgen een of andere vorm van middelbaar of hoger beroepsonderwijs, wat hen in staat stelt om op kamers te gaan wonen en gedurende een bepaalde periode de vrije speelruimte te hebben om te experimenteren. Voor meisjes uit de lagere milieus is dat veelal niet weggelegd, zeker niet nu de economische crisis zo hard toeslaat. De daling van het minimumjeugdloon en die van de RWW-uitkering, bovendien de zeer geringe kans om als schoolverlater een baan te krijgen, dringt meisjes het huis in. Dit ontbreken van een toekomstperspectief, het besef dat de dalende spiraal in de naaste toekomst niet gestopt zal worden, heeft consequenties voor de maatschappelijke positie en psychische beleving van mensen. Voor vrouwen, zeker die uit de laagste milieus, betekent dit dat de cultuur van de vrouwelijkheid vaak de enige reële 'levensvorm' is. Ondanks een aantal algemene kenmerken van de cultuur van de vrouwelijkheid zijn er dus klasseverschillen merkbaar. Het is het winstpunt van het CCCS dat ze klasseverschillen in jeugdculturen altijd in haar analyses betrokken heeft. Zij laten zien hoe deze klassepositie van jongeren doorwerkt in de vormgeving van hun levensstijl, hoe jongeren daarbij elementen van de oudercultuur overnemen en er een eigen bewerking en

toevoeging plaatsvindt vanuit de specifieke maatschappelijke positie van jongeren.

De belangrijkste vraag die we ons bij de analyse van meisjesculturen stellen is hoe de gerichtheid op jongens van meisjes vorm krijgt. Want ondanks het feit dat meisjes vaak heel realistisch praten over het huwelijk en weinig illusies over de toekomst koesteren, in hun fantasieën en beelden blijven ze gericht op het huwelijk, de romantiek. Dat meisjes daartoe door de mannelijke ideologie worden gedwongen lijkt een wat al te gemakkelijk antwoord. Er moet een actieve bewerking van mensen zelf plaatsvinden, wil een bepaalde levensstijl zich ontwikkelen. Dat dat een actief proces is, is een belangrijke constatering. Dat betekent namelijk dat je ook tot een andere bewerking van het materiaal kunt komen en dat is precies wat de CCCS-vrouwen voor ogen hebben. De kracht van hun analyse schuilt in het feit dat ze verlangens van meisjes naar romantiek en dergelijke *serieus nemen*. Er wordt geen morele veroordeling uitgesproken over het feit dat die meisjes het fijn vinden om zich op te maken en over kleren te praten, wat hen wel ergert is het feit dat al die handelingen niet op zich plezierverschaffend zijn, maar gericht zijn op een verder gelegen doel, namelijk het krijgen van een vriendje.

Meidenbladen

De jeugdcommercie weet op een perfecte manier in te spelen op de cultuur van de vrouwelijkheid door op een subtiele wijze gebruik te maken van de positie van meisjes, haar verlangens en behoeftes. Eén van de manieren waarop ze dat doet is door middel van het uitgeven van commerciële meidenbladen: in Engeland *Jacky*¹⁰, in Duitsland *Bravo*¹¹ en in Nederland het maandblad *Club*. Hoe groot de invloed van deze bladen is op het (on)bewuste hebben onderzoekers nooit objectief vast kunnen stellen. Wel evident is, dat deze bladen een enorme oplage hebben en door heel veel meisjes gelezen worden. Er bestaat een levendig circuit tussen meisjes om hun *Club* uit te wisselen en te lenen, zodat het bereik groter is dan de oplage van circa 125.000 tot 140.000 exemplaren. *Club* bereikt ongeveer de helft van de 575.000 Nederlandse meisjes tussen dertien en zestien jaar en wordt voornamelijk gelezen door schoolgaande meisjes: veertig procent volgt mavo, vijfentwintig procent lager beroepsonderwijs en de rest zit op het atheneum of de havo,

aldus Tessel Pollman die in 1978 *Club* analyseerde.¹² *Club* is in elke boekwinkel, kiosk of supermarkt te koop en kost f 3,95; abonnees betalen de prijs van f 3,45. Een niet onaanzienlijk bedrag, zeker in tijden van economische recessie. Aangezien het meestal de ouders zijn die *Club* betalen, zal *Club*, om haar verkoopniveau te handhaven, een vorm van presenteren moeten vinden die meisjes interessant en leuk vinden én die niet haaks staat op de opvoedingsideeën van ouders. Dit schipperen tussen het belang van ouders en de 'behoefte' van meisjes wordt des te nijpender nu de inkomens die per huishouden te besteden zijn, dalen. Vaak zijn het kranten en bladen waarop het eerst bezuinigd wordt.

Club neemt een plaats in in de ketens van tijdschriften voor meisjes en vrouwen. Het begint met *Tina* voor de jongste meisjes, dan *Club* (voorheen *Tina-club*) voor meisjes tussen dertien en zestien jaar en daarna ligt er een scala van mogelijkheden open, variërend van de damesbladen *Margriet*, *Libelle* tot *Viva* en *Cosmopolitan*.

Angela MacRobbie analyseerde *Jacky* op haar ideologische werking en Savier en Wildt deden dat voor *Bravo*. In een groep van studenten hebben wij hetzelfde gedaan voor *Club* en kwamen tot soortgelijke conclusies.¹³ Verwonderlijk is dat niet, want veel artikelen in *Club* worden uit het Engels of Duits vertaald, zoals bijvoorbeeld ook met *Cosmo* het geval is.

In dit artikel zal ik verder aandacht besteden aan de ideologische werking van de commerciële meidenbladen. Daarvoor maak ik gebruik van de noties die Angela MacRobbie ontwikkelde door *Jacky* op haar onbewuste betekenissen te analyseren. Vervolgens zal ik laten zien hoe in het Nederlandse *Club* die kenmerken zijn terug te vinden. Tenslotte zal een aantal opmerkingen gemaakt worden over bladen die meisjes zelf maken en de onderwerpen die daarin naar voren komen.

Jacky

Welke kenmerken zag Angela MacRobbie als bepalend voor de ideologische werking?¹⁴

Haar algemene conclusie luidt dat in *Jacky* slechts één set van betekenissen wordt overgedragen. Alles draait om jeugd en vrouwelijkheid, er is geen ruimte voor een verbeelding die niet op een vriendje gericht is, geen ruimte voor experimenteren, noch voor alternatieven.

MacRobbie analyseert de verschillende rubrieken van *Jacky*:

Het *voorblad* laat elke week een glimlachend meisje zien: geestig, maar niet agressief; knap, maar niet té; slim, maar niet sluw. Achter die glimlach gaat echter nog een andere betekenis schuil: welke leuke jongen wil dit leuke meisje? Het is een uitnodigende glimlach aan elke leuke jongen.

Het krijgen van een 'knappe jongen' is het onderwerp waar het in *Jacky* om draait en komt het meest pregnant tot uiting in de *beeldverhalen* en de *probleempagina*. Draait het in het beeldverhaal om het fictionele en melodramatische, in de probleempagina gaat het om het realistische. Maar bij beiden gaat het in de eerste en laatste plaats om het 'neurotische zoeken naar een vriendje'. De glorieuze momenten van het beleven van de eeuwige liefde dienen ter compensatie van het lijden en de pijn die meisjes daar voor over moeten hebben. Al het plezier wordt in één richting gekanaliseerd: het langverwachte moment van 'de grote liefde'; in die zin is *Jacky* conservatief, volgens MacRobbie.

Ook de *make-up- en modepagina's* draaien om het vriendje. Mooi worden, daar tijd in investeren lijkt meer op huiswerk maken dan op iets leuks. MacRobbie vergelijkt het dwangmatige en herhalingskarakter van het opmaken met de huishoudelijke taken die vrouwen later in het gezin moeten verrichten. Opmaken mag nooit té veel zijn, eigenlijk mag je het niet opmerken. Natuurlijke schoonheid, dat is het belangrijkste, want dat vinden jongens het mooist. Het feit dat meisjes in deze leeftijd over weinig geld beschikken, houdt in dat ze niet al te veel geld aan make-up en kleren kunnen besteden. Dus handige adviezen over hoe met weinig middelen en geld toch het gewenste effect te bereiken valt: tips over kleren (ver-)maken en 'Woolworth beauty'. Bovendien wordt er in de mode, het uiterlijk slechts *één stijl* gepresenteerd, geen aandacht voor punk, noch voor stijlen zoals die in de immigrantenculturen ontwikkeld zijn.

Tenslotte analyseert MacRobbie de *muziekpagina's*. We hadden het al kunnen raden, niet de muziek is primair, maar de popster. Zijn sterdom, niet zijn muziek en de culturele betekenis daarvan is belangrijk. De sterren moeten niet al te onbereikbaar lijken, meisjes moeten het gevoel hebben dat ze hem kunnen kennen, met hem om kunnen gaan en last but not least er een relatie mee kunnen aangaan. Daarvoor moet de popster gepersonificeerd worden, hij moet zich in inter-

views uitspreken over zijn gevoelens, zijn privéleven, enz. Ook hij moet omgevormd worden tot een 'nice guy'.

Club

Beantwoordde *Club* aan dit eenzijdige beeld dat MacRobbie in *Jacky* waarnam? Ja en nee.

Wat de beeld- en zuiver fictionele verhalen betreft komt het beeld overeen; wat de meer realistisch getinte verhalen en probleempagina's betreft blijkt dat in *Club* meer ingespeeld wordt op andere problemen die meisjes in hun leven meemaken, zoals weggelopen, slechte relaties thuis, keuze voor een opleiding, dieren en sport. Ook in *Club* muziekpagina's en adviezen om op een leuke en goedkope manier er toch leuk en modieus uit te zien, af en toe kookrecepten, sterrendom en wat dies meer zij.

Wat opvalt is wat er niet gezegd wordt: het beeld van de alleenstaande vrouw bestaat *niet*; het beeld van de vrouw die huishouden en werk combineert bestaat niet, tenzij ze daar om financiële redenen toe gedwongen wordt of uit werken gaat om de periode tussen school en huwelijk te overbruggen; het beeld van een homofiele relatie wordt niet geschetst, noch dat van een multiculturele samenleving, de waanzin, de agressie, de hartstocht, niets van dat al. Inderdaad er is leed, pijn en verdriet, ook in het leven van de *Club*-meisjes, maar dat kan gecompenseerd worden door het krijgen van een vriendje: het geluk. Dan ... dan zal alles goed komen, het verdriet is niet voor niets geleden.

En als een meisje aan het eind van een verhaal kiest om alleen te zijn of toch in een ander land werk te aanvaarden, dan is het altijd vanuit het perspectief dat er later een man, een betere aan de horizon zal verschijnen. Dat beeld mag niet verstoord worden en stelt alle andere mogelijkheden in de schaduw. Op die manier speelt een meidenblad als *Club* in op de slaapkamercultuur, zoals meisjes die ontwikkeld hebben. Het schept een ruimte om je met je *Club* terug te trekken én te fantaseren over een jongen en de romantiek. Soms wordt er iets zichtbaar van een ander beeld, bijvoorbeeld een meisje, dat op een ander meisje verliefd is. Het 'advies' luidt dat zo'n verliefdheid niet problematisch is, niets om je over te schamen. Meerdere meisjes overkomt dat en vaak gaat het vanzelf over.

Het beeld dat van jongens geschetst wordt is een raar verdraaid beeld. Ze zijn verlegen, teder en

verzorgend, het zijn lieve knullen, bij wie elk machtsstreven is weggeschreven. Met hem op een roze wolk ... ja, dat lijkt mij ook wel wat. (MacRobbie bracht dit in verband met de angst die meisjes hebben om een relatie aan te gaan. Vragen als 'meent hij het echt met me?', 'is het wel voor altijd?', 'is hij het wel, die prins op dat witte paard?' worden minder dringend en verzacht door het feit dat jongens lief en zorgzaam zijn en het goed met meisjes menen.)

Wat in *Club* opvalt, MacRobbie memoreerde dat wat *Jacky* betreft nergens, is met name in de realistische inhouden de nadruk op het 'jezelf zijn'. We kunnen niet allemaal even mooi zijn, we vinden bij het vrijen niet allemaal hetzelfde fijn, we kunnen niet allemaal fotomodel zijn, noch actrice, maar dat hoeft ook niet. Als je er maar goed verzorgd uitziet en doet wat 'je zelf' prettig vindt. Als jij vrijt met een jongen met puistjes en je ouders maken je daarom belachelijk, dan krijgt zo'n meisje als advies: trek het je niet aan, jij bemoeit je toch ook niet met wie zij vrijen. Als die jongen maar lief is, dat is het belangrijkste.

Aan het jezelf zijn zitten een tweetal problematische kanten. In de eerste plaats kun je je afvragen of zoiets als een ongedeeld 'zelf' wel bestaat, of er diep in mensen een kern aanwezig is die we door eerlijkheid en bewustwording kunnen ontdekken. In de tweede plaats wordt in *Club* door het 'zelf' centraal te stellen gedaan alsof meisjes daar onproblematisch op kunnen reflecteren en daarnaar zouden kunnen handelen. Het zelf, als het al bestaat, is moeilijk toegankelijk en de weg ernaar is vol klippen en omwegen en echt bereiken doe je het nooit. Bovendien creëert *Club* een eenzijdig beeld van 'jezelf'. Doordat nooit gesproken wordt over de maatschappelijke positie van meisjes, hun toekomstperspectief in de zin van mogelijkheden op werk, over oorlog en vrede, over macht en agressie, kortom over al die dingen die niet gezegd worden, krijgen meisjes slechts één beeld voorgeschoteld, één stijl. De cultuur van de vrouwelijkheid. Zij kent haar marges en binnen die marges mogen de meisjes zich bewegen, maar verder voert het niet.

JE EIGEN LEVEN

JE LEVEN... HET IS ALLES WAT JE HEBT, HET IS PRACHTIG - EN TOCH HANGT HET SOMS ALS EEN STEEN OM JE NEK. ER KOMT ZOVEEL AAN TE PAS, ER IS ZO VEEL WAT JE BEZIG HOUDT, WAAR JE NIET UIT KOMT, WAAR JE NIET OVER KUNT PRATEN OF WAAR JE GEWOON GEEN ZINNIG ANTWOORD OP KRIJGT. BIJ EEN AANTAL VAN DIE DINGEN WILLEN WIJ PROBEREN JE DAT ZINNIGE ANTWOORD WEL TE GEVEN.

De lezeressen van *Club* moeten zich identificeren met de meisjes in *Club*, dat is het mechanisme waar het blad op inspeelt. De meisjes in *Club* moeten verwijzen naar een mooie wereld met een vriendje, met een eigen paard, met leuke kleren, een goed verzorgd, lief uiterlijk en voor de lezeressen moet deze imaginaire wereld niet te dichtbij, dus niet té realistisch, maar ook niet al té ver, dus ook niet té mooi, zijn. Het moet een wereld zijn, waarin je in je dagdromen naar kunt verlangen, waarin je je voor kunt stellen hoe dat eruit zou zien; de meisjes in *Club* zijn dan ook gewone meisjes die alleen toch tamelijk ongewone dingen meemaken, zoals de havo-scholiere die een hoofdrol speelt in een film naast Rijk de Gooyer.

Nog even en je kunt haar in de bios zien: Benthe Forrer, de HAVO-scholiere van zestien die „zomaar“ de hoofdrol kreeg in de nieuwe Nederlandse speelfilm *Sabine*. Die „zomaar“ speelde met beroemdheden als Rijk de Gooyer en Mike Burstyn en die zomaar eventjes zeven weken op Aruba filmde!

Of die drie meisjes die elk voor drie gulden naar Amerika gingen. Nee, dat zijn geen driestuiver romannetjes, dat is de werkelijkheid voor heel gewone meisjes. Meisjes, zoals jij en ik.

Club speelt in op de romantiek, de belangrijkste notie in de cultuur van de vrouwelijkheid die meisjes ontwikkeld hebben om om te kunnen gaan met de contradicties die hun seks- en klas-specifieke positie met zich mee brengt.

En toch vind ik het moeilijk om negatief te schrijven over iets waar meisjes zelf zoveel plezier aan beleven. Het is net zoiets als *Dallas*¹⁵, waar je eigenlijk ook niet van genieten mag, of *Bouquet*. Pulp die vrouwen in hun traditionele rol drukt, of in ieder geval ze in hun traditionele rol laat zien. En alles wat bevestigend is, is slecht ... Deze positie wordt gelukkig door veel vrouwen in de vrouwenbeweging niet meer verkondigd. Snotteren en genieten bij *Bouquet* mag, lekker luiëren met een *Viva* of een *Club* mag. Het verneukeratieve van een blad als *Club* is, dat er een vermenging tussen fictie en realiteit ontstaat. Een Bou-

quet, een melodrama, dat alles is pure verbeelding, ook al verwijst het naar de realiteit. Maar in *Club* zijn er verhalen die net als in de journalistiek als werkelijkheid worden gebracht. Vaak zijn dat ook nog verzonnen verhalen, die als werkelijk-gebeurd-zijn worden beschreven. Het is deze vermenging tussen fictie en realiteit die *Club* zo voor kritiek vatbaar maakt. Deed ze nu maar gewoon alsof het allemaal verhaaltjes waren ...

En daar komt nog bij, zoals ook MacRobbie al duidelijk analyseerde, de eenduidigheid in betekenis en eenheid van betekenis, die wordt overgedragen. Dat er meerdere posities ten opzichte van een probleem, een verschijnsel mogelijk zijn, dat is iets waarvan ze in de commerciële meidenbladen nog nooit gehoord hebben, of niet willen horen ...

Assepoetster

Tenslotte wil ik, zoals beloofd, nog enige aandacht besteden aan één van de bladen die meisjes zelf maken: *Assepoetster*. Ook al worden gedeeltelijk dezelfde onderwerpen als in *Club* aan de orde gesteld, de wijze van behandeling is volstrekt anders. Het gegeven dat ze over weinig financiële middelen beschikken speelt een doorslaggevende rol in de vormgeving van het blad. *Assepoetster* mist het flitsende en snelle van *Club*, geen mooie kleurenfoto's, geen reclames. Het is een blad voor meisjes van meisjes en de meisjes, die in de redactie zitten doen het omdat ze het leuk vinden, omdat ze gezien het feit dat ze werkloos zijn weinig omhanden hebben en het maken van een blad een leerzame en zinvolle tijdsbesteding vinden. Bovendien richt het zich tot meisjes tussen zestien en drieëntwintig jaar, waardoor ook andere problemen aan de orde worden gesteld.

In september 1980 verscheen het eerste nummer onder redactie van twee werkloze meisjes van ca. eenentwintig jaar (Jacky en Deanne) die elkaar in een vormingscentrum ontmoet hadden. Daar kwamen ze, ook in financieel opzicht, gesteund door het landelijk meidenproject Bij-de-Hand op het idee om een meidenblad te maken waarin meisjes hun dagelijkse ervaringen over werk, werkloosheid, huisvesting, geringe vooropleiding, vrienden en vriendinnen, kwijt konden. Kortom alles wat met name werkende en werkloze meisjes bezig houdt. Na een paar nummers hebben ze een oproep gedaan aan schoolgaande meisjes om voor *Assepoetster* hun verhalen op te schrijven. *Assepoetster* verschijnt vier maal per jaar met een

oplage van 400 à 750 exemplaren en kost één gulden. Het is verkrijgbaar op bestelling bij Bijde-Hand of in de vrouwenboekhandels.

Over de inhoud is al iets gezegd, maar daarover nu uitvoeriger. Toonde het voorblad de eerste vier nummers een tekening van een poetsende As-sepoetster, daarna is het veranderd in een tekening van vier meisjes met boven hun hoofd een pen, waaruit de onderwerpen vloeien die in het nummer behandeld worden. Het zijn werkende, pratende en denkende meisjes en de betekenis die daarachter schuil lijkt te gaan is, dat ze dáár genoeg aan hebben.

Het eerste wat aan het blad opvalt is dat, omdat het geen vaste rubrieken kent, het onmogelijk is om zoals bij *Club* het aan de hand van die rubrieken te analyseren. Een veelheid aan onderwerpen, tekeningen, gedichtjes, losse opmerkingen, kookrecepten, striptekeningen passeren de revue die niet tot een aantal kenmerken zijn terug te voeren. Aan de orde komen onderwerpen als werk, vriendschap, werkeloosheid, alleen op kamers wonen, problemen met ouders, huisvesting, lastig gevallen worden op je werk, vervelend werk, gevoelens van eenzaamheid, leegte en verdriet, wel of niet een vervolgopleiding, keuze van vakkenpakketten en de consequenties. Dit alles en nog veel meer. De gerichtheid op een vriendje, zoals die in *Club* centraal staat, is hier niet terug te vinden.

Het geheel is minder eenduidig, minder analyserend, er is geen begin en geen einde, maar een schrijven van meisjes over alles wat hen zoal bezig houdt zonder dat dat beoordeeld wordt. De stukjes hebben meestal een open eind en roepen dus

eerder vragen op dan dat ze een antwoord formuleren.

Het is verheugend dat meisjes hun eigen kanalen creëren om met elkaar te kunnen communiceren. De meidenpagina's in de verschillende vrouwenbladen bieden daar blijkbaar onvoldoende mogelijkheden toe. De idee, dat vrouwen, omdat ze hetzelfde geslacht hebben, een eenheid vormen, is hiermee doorbroken. Niet alleen het verschil in klasse, ook dat in leeftijd maakt dat de mythe van eenheid, waarop de vrouwenbeweging zich lang baseerde, moet worden doorbroken. De vraag naar het verschil moet gesteld worden om de macht die vrouwen ook onder elkaar hebben te kunnen denken. Want soms hebben zwarte vrouwen meer gemeen met zwarte mannen dan met haar blanke 'zusters'. Soms hebben dochters een pijnlijke, met haat beladen relatie met hun moeders. Soms hebben vrouwen meer affiniteit met patriarchale cultuuruitingen dan met zachte vrouwelijke natuurvormen.

Dat betekent dat we de mechanismes van vrouwelijke herkenning en identificatie kritisch moeten bekijken.¹⁶ Het is jammer dat ondanks het feit, dat meiden zich als anders dan volwassen vrouwen definiëren, zij de verschillen tussen meisjes onderling wat ras en klasse betreft negeren. Net als in de vrouwenbeweging werken zij met het middel van herkenning en identificatie. De eenheid in beelden die *Club* meisjes voorhoudt moet niet vervangen worden door een nieuw beeld: dat van de onderdrukking en de emancipatie, waarin de verschillen tussen vrouwen oningekleurd blijven.

Noten

1 A. Holtrop, R. Sikkes (ed.) *Het meidenboek* Amsterdam (Sara) 1981, p. 35.

2 Heteroseksisme, gedwongen of verplichte heteroseksualiteit is een door feministes ontwikkeld concept, dat een maatschappelijke praktijk blootlegt, i.c. laat zien dat mannen en vrouwen in hun keuze voor een heteroseksuele relatie niet vrij zijn, maar daartoe verplicht worden. De verhoudingen binnen het sekse-geslachtssysteem zijn daarin bepalend. Het sekse-geslachtssysteem is een geheel van regels en voorschriften waardoor de biologische grondstof van menselijke seksualiteit en voortplanting wordt gemodelleerd door tussenkomst van de mens, van de samenleving (p. 204). Het is Gayle Rubin in 'Handel in vrouwen', die voor het eerst zó expliciet en theoretisch onderbouwd de aandacht vestigt op de verplichte heteroseksualiteit binnen het sekse-geslachts-

systeem. Zij baseert zich op theorieën van Freud en Lacan, Lévi-Strauss en Marx. *Feministies-Socialistische Teksten 4* Amsterdam (Sara) 1980, p. 196-252.

3 Voor een heldere Nederlandse introductie op het werk van het CCCS, verwijs ik naar het jeugdcultuur-nummer van *Psychologie en Maatschappij* nr 13, november 1980.

4 M. Savier en C. Wildt *Meisjes tussen stikken en vertikalen* Amsterdam (Sara) 1980.

5 A. MacRobbie 'Girls and subcultures' in S. Hall & T. Jefferson (ed.) *Resistance through rituals. Youth cultures in post-war Britain* London (Hutchinson) 1976.

6 A. MacRobbie 'Working class girls and the culture of femininity' in: *Women take issue* London (Hutchinson) 1978.

7 Chr. Griffin *Culture of femininity: romance revisited*

- CCCS (working paper) 1981.
- 8 P. Willis *Learning to Labour. How working class kids get working class jobs* Saxas House 1977.
 - 9 Zie noot 7.
In Nederland is ook onderzoek gedaan naar meisjes-
culturen op school; zie o.a. Y. te Poel en J. Hesselink
'Meisjes en de cultuur van de vrouwelijkheid' in: *Psy-
chologie en Maatschappij* nr 10, maart 1980, p. 57-
75, en I. Bontius en S. de Korte *Meisjes in opleiding
voor een verzorgend beroep* Nijmegen (ITS) 1981.
 - 10 A. MacRobbie *Jacky, an ideology of adolescent
femininity* CCCS (working paper) 1978. Later als be-
werking onder de titel 'Just like a Jacky story' ver-
schenen in A. MacRobbie & T. MacCabe (ed.) *Femi-
nism for girls, an adventure story* London (Rout-
ledge and Kegan Paul) 1981, p. 113-128.
 - 11 M. Savier en C. Wildt analyseerden *Bravo*, verschenen
in *Meisjes tussen stikken en vertikken* (zie noot 4),
p. 131-146.
 - 12 T. Pollman 'Analyse van het meisjeweekblad Club'
in: *Vrij Nederland* (Achterop), 23-12-1978, geciteerd
in C. Wildt en M. Savier, ib., p. 145.
 - 13 In een werkgroep over meisjescultuur en hulpverle-
ning binnen de vakgroep ontwikkelingspsychologie
van de Rijksuniversiteit Utrecht hebben we ons onder
andere bezig gehouden met de werking van meisjes-
bladen en haar verschillen. Eén van de resultaten is
het paper van B. Roks, B. Spoel en R. van Tilburg
Assepoetster is lid van Club en wordt Opzij gezet
Utrecht 1982.
 - 14 Zie noot 9.
 - 15 Het appél dat Dallas op de (melodramatische) verbeel-
ding doet is door Ien Ang geanalyseerd in *Het geval
Dallas* Amsterdam (SUA) 1982.
 - 16 Recent gebeurde dat in het themanummer over vrou-
wen en film *Tijdschrift voor vrouwenstudies* nr 2,
juni 1983. Zie o.a. het artikel van Riet Paasman
'Identificatie en kijkgedrag', p. 209-223.

In *Klapper* (voor voortgezet onderwijs) — themanummer vrouwen en mannen, nr 1.2 (Wolters-Noordhoff) staat de 'relatieproblematiek' centraal. Op pagina 48-49 staat een prent van Peter van Straten, met daarbij teksten die vier auteurs naar aanleiding van die prent hebben geschreven. Suggestie: leerlingen schrijven een eigen tekst. De schrijfp opdracht kan vrij, en ook wat meer gebonden zijn, bijvoorbeeld:

Schrijf vanuit het vertelperspectief van de man/de vrouw.

- * De teksten van de leerlingen kunnen besproken worden naar een aantal kenmerken, bijvoorbeeld: hoe kijkt de man/vrouw naar de vrouw/man (lustobject, kostwinner, alleenstaande vrouw/vrijgezel, enz.). Nagegaan kan worden in hoeverre de perspectieven verwisseld kunnen worden: kan een vrouw ook denken/doen wat de man denkt/doet en omgekeerd?
- * Schrijf een dialoog waarbij de ene helft van de leerlingen de vrouw het initiatief laat nemen, en de andere helft de man. Verschillen in conversatieregels?
- * Schrijf een tekst waarbij de vrouw een kenmerk is toegekend (bijvoorbeeld: een beroep, een feministe, sociaal milieu, etc.). Deel de leerlingen in naar groepen, varieer de 'kenmerken', bespreek later de (voor)oordelen.

